

De Petruskerk te Ureterp

Ureterp is een weg- of streekdorp samen met Selmien aan de westzijde en Siegerswoude aan de oostkant. In tegenstelling met andere wegdorpen zoals in Groningen of Drenthe is het echter niet ten gevolge van de vervening ontstaan. De langgerekte vorm is een gevolg van de ligging op de dekzandrug tussen de oorspronkelijke Drait (waar nu de Feart ligt) en de Boorne, ook wel Koningsdiep genoemd. De eerste bewoning vond plaats op deze zandrug en moet zeker zo'n duizend jaar oud zijn. Als middel van bestaan was men aangewezen op landbouw en veeteelt.

De naam Urathorp (oer = boven) vormt samen met Utrathorp (utere = buitenste) een namenpaar dat de ligging van twee dorpen ten opzichte van de rivier de Boorne aangeeft: Ureterp en Olterterp. Terp betekent hier dus dorp.

De langgerekte bebouwing van Ureterp had te maken met de kavelverdeling van noord naar zuid. Alle grond was eigendom van de kloosters. De opzet van de verdeling was dat iedere "boer" gelijke kansen kreeg: een deel van het hoogveen, een deel van in cultuur gebrachte (of nog in cultuur te brengen) grond en een uitgang via de heidegebieden naar de graslanden aan het Ouddiep. Ruim driehonderd jaar later ontstond in het hoogveengebied ten

noorden van het dorp bewoning door het graven van de vaart vanuit Drachten. Zo kwam in dit gebied een nieuw deel van Ureterp tot stand dat ruim een eeuw later al meer inwoners, (aanvankelijk vooral veenarbeiders, schippers en handelaren), telde dan de oude boerenstreek van het dorp.

Onder archeologen geniet Ureterp landelijke bekendheid doordat hier in 1943 bij de Prinsendobbe aan de Mouneleane overblijfselen zijn gevonden van rendierjagers uit het eind van de oude steentijd, plm 10.000 tot 9800 v Chr. en dus vlak na de laatste ijstijd. Op een gebied van 85 vierkante meter op de ringwal van de dobbe werden 5408 vuurstenen voorwerpen gevonden, waarvan 1360 werktuigen zoals krombekstekers en verder afslagen en kernstukken. Het klimaat moet hier toen zijn geweest zoals in Lapland en Noord-Siberië nu. De mensen die hier rondzwierven waren aangewezen op wat het landschap hun bood: alleen de hoge zandruggen tussen de riviertjes waren begaanbaar. Omdat vergelijkbare overblijfselen zijn gevonden bij Hamburg staat deze cultuur bekend als de Hamburgcultuur.

Bouwgeschiedenis en exterieur

De Sint Petruskerk, die op de dekzandrug ten westen van het dorp ligt, werd in de 13e eeuw gebouwd door de cisterciënzers die vanuit klooster Mariëngaard bij Hallum op diverse plaatsen in Friesland uthoven en kerken bouwden. Grote delen van de kerk zijn, waaronder de noord- en oostmuur omstreeks 1800 vernieuwd. De met waalstenen beklampte noordmuur bestaat nu uit brede, door lisenen gescheiden vakken, elk met een rondboogvenster. Aan de westzijde bevindt zich de verdiepte, rondbogige ingang met dubbele deur. In de rechte sluiting staat een breed licht spitsbogig venster. Aan de zuidmuur is te zien dat de kerk is opgetrokken uit vooral gele kloostermoppen. Het metselwerk laat duidelijk onregelmatigheden in de stenen zien, zowel in vorm als kleur. Op verschillende plaatsen groeit het zilver-grijze mos op de oude stenen die een kleur hebben van chromaatgeel, diep karmijnrood, parelgrijs of groen. Aan deze zuidkant kan men ook het zeldzame muurvarentje vinden. Aan de oostelijke kant van de muur heeft een rondbogige opening gezeten, die waarschijnlijk duidt op een hagioscoop. Ook zien we hier een dichtgemetselde ingang. Bovenin de muur is een geprofileerde stenen gootlijst te zien die aan de westzijde eindigt in een nieuwe, klassiek uitziende, kroonlijst.

toren

Ook de ongelede vierkante toren, gebouwd van vooral rode moppen, dateert uit de 13e eeuw. Er zitten lichtspleten in het muurwerk en bovenin zit aan elke zijde een rondbogig galmgatenpaar. De toren, met zijn dikke muren, is zonder fundering op zand gebouwd. Op het zadeldak staat een windwijzer in de vorm van een paard. Inwendig staat de ingang tot de toren in een spitsboognis, geflankeerd door twee rondboognissen. In de hoeken van de benedenruimte laten muralen en pendentiefs de restanten van een koepelgewelf zien. Het traliewerk in de deur naar de benedenruimte herinnert ons aan dat deze gebruikt werd als cachot. In de 16^e eeuw zijn in de toren twee klokken gehangen. In de 18^e eeuw had de toren, volgens de Drachtster kroniekschrijver 'Bearn Lap' echter geen klokken:

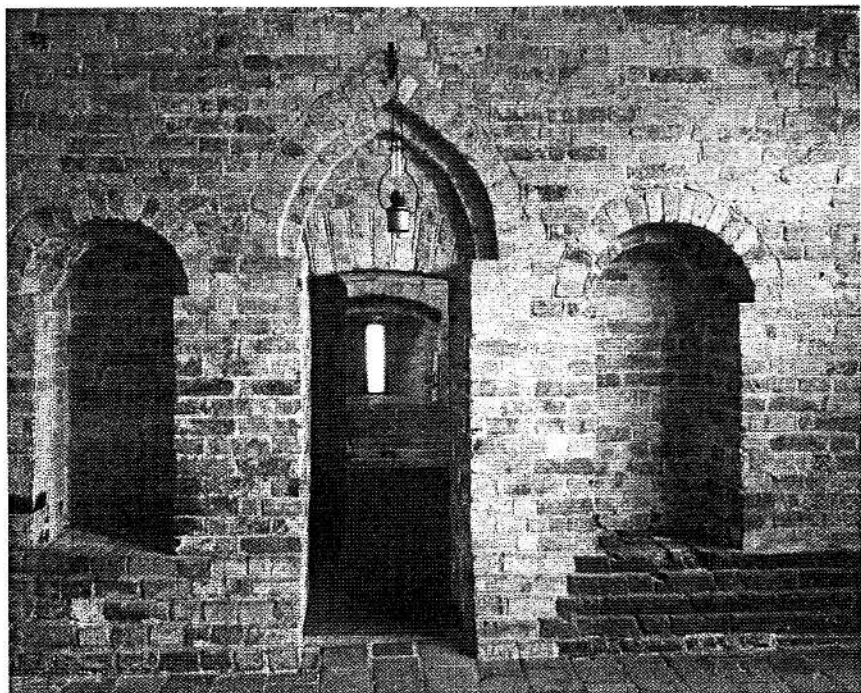
*'Mij dunkt het jaar van zes en zestich,
Dat begint bij mij niet bestig.
Ik dagt een goed begin te maken,
Van de kerkelijke zaaken.
Ik ging naar Ureterper kerk,
Te horen naar het predikwerk.
Doe ik kwam in de kerk gegaan,
Doe was de pridikdienst gedaan!
Het is omdat alhier geen klokken,
Zondags worden hier getrokken.
Het dorp wordt Ureterp Geheeten;
Slegt dat men tijd noch ure weten.
Mijn dunkt voor zeeker en gewis,
Dat hier een klok van nooden is.'*

Klokken en klokkenstoel

Vanwege het gewicht en de trillingen zijn twee nieuwe klokken in de 1766 gebouwde klokkenstoel gehangen. Omdat deze klokken in de Tweede Wereldoorlog zijn geroofd, zijn er twee nieuwe in 1948 opgehangen met de grondtonen resp. fis en gis. Op de kleine klok staat (vert.): *'Al moest ons volk in de oorlog verbloeden – voor vrije Friezen mogen wij weer luiden'*.

De (oude) klokkenstoel kon echter de klokken niet goed dragen, zodat er in 1889 een nieuwe is geplaatst. Deze is in 1982 gerestaureerd.

Interieur

Inwendig is de kerk gedekt met een vlak houten plafond en de wanden worden geled door muurnissen boven elkaar.

De banken zijn in de loop der jaren een aantal keren verplaatst. De vrouwenbanken zijn van de linker naar de rechter kant van het schip verplaatst. De banken van de notabelen staan evenmin op hun oorspronkelijke plaats.

preekstoel

De eikenhouten preekstoel met getoogde panelen is voorzien van fraai houtsnijwerk en stamt uit de 17^e eeuw. De trap en de druppels aan het klankbord zijn van latere datum. De preekstoel is een aantal keren verplaatst. In 1887 heeft de preekstoel zijn huidige plaats gekregen. Toen is ook in de rechte oostelijke muur een groot (neo-gothisch) raam aangebracht.

De vloer is grotendeels van hout en ter hoogte van het koor is deze betegeld met daarin drie grafstenen. De opschriften vertellen ons welke beroepen de overleden hadden: kuiper, brouwer en bediener des goddelijken woords. Petrus Theodorus Crans, was de eerste predikant van de zelfstandige kerkelijke gemeente van Ureterp/Siegerswoude.

orgel

Het orgel is in 1904 gebouwd door Bakker & Timmenga. Het orgel kostte F 1600,- en voor het stemmen betaalde men F 8,- . In 1980 gerestaureerd door bovengenoemde orgelbouwer.

Dispositie:

Manuaal: Prestant 8, Viola di Gamba 8, Vox Célésta 8, Octaaf 4, Fluit 4, Octaaf 2; Aangehangen pedaal; Ventiel; C-f3 / C-d1

Geraadpleegde bronnen:

Alle middeleeuwse kerken, Peter Karstkarel, Leeuwarden, 2007

De kerk van Ureterp, Wietze Visscher, 2010

Friese Preekstoelen, S. ten Hoeve, Leeuwarden, 1980

Vijf eeuwen Friese orgelbouw, Jan Jongepier, Leeuwarden, 2004

september 2011

Piet Wouda